

Sygn. akt IV CSK 96/17

POSTANOWIENIE

Dnia 18 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Anna Kozłowska

w sprawie z wniosku E. K. i W. K.
przy uczestnictwie „P.” Spółki Akcyjnej w K.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 października 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w T.
z dnia 21 października 2016 r., sygn. akt VIII Ca [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje
Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania
oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy domagali się obciążenia ich nieruchomości służebnością przesyłu na rzecz uczestnika postępowania „P.” S.A. w K. za wynagrodzeniem, a podstawą tego żądania był art. 305² § 2 k.c. Uczestnik zarzucił, że nabył przez zasiedzenie na nieruchomości wnioskodawców służebność przesyłu lub służebność odpowiadającą treści takiej służebności.

Sąd Rejonowy ustalił, że nieruchomość objęta wnioskiem była przedmiotem własności państwowej w chwili posadowienia na niej w 1974 r. przez przedsiębiorstwo państwowe linii energetycznej, eksploatowanej obecnie przez jego następcę prawnego; taki stan rzeczy trwał do dnia 29 grudnia 2000 r., w którym została sprzedana wnioskodawcom przez Skarb Państwa - Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa. Wychodząc z założenia, że termin zasiedzenia nie upłynął, gdyż na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa w okresie obowiązywania zasady jednolitej własności państwowej wyłączone było zasiedzenie przez państwowe przedsiębiorstwo służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, Sąd Rejonowy nie uwzględnił podniesionego zarzutu zasiedzenia i postanowieniem z dnia 7 listopada 2014 r. ustanowił służebność przesyłu na nieruchomości wnioskodawców za wynagrodzeniem, a Sąd Okręgowy w T. postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2015 r., dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną tego Sądu, oddalił apelację uczestnika.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 509/15, uchylił postanowienie Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. U podłoża tego rozstrzygnięcia legł pogląd, że przedsiębiorstwo państwowe, które z mocy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6, dalej „u.z.u.p.p.”) nabyło własność urządzeń przesyłowych posadowionych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa, nabywało również - jako prawa związane z własnością urządzeń - służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu.

W wyniku ponownego rozpoznania, Sąd Okręgowy w T. postanowieniem z dnia 21 października 2016 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego, i wniosek oddalił.

Skarga kasacyjna wnioskodawców od postanowienia Sądu Okręgowego – oparta na podstawie pierwszej z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 1 pkt 9 u.z.u.p.p., i zmierza do uchylenia tego postanowienia oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ze względu na związanie podstawami zaskarżenia skargą kasacyjną wniesioną przez wnioskodawców przedmiotem oceny Sądu Najwyższego może być jedynie kwestia wykładni art. 1 pkt 9 u.z.u.p.p. Zasadniczym jednak problemem mającym wpływ na rozstrzygnięcie skargi ma ocena znaczenia uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 czerwca 2018 r., III CZP 50/17 (dotąd nie publ.), w której Sąd Najwyższy dokonał odmiennej wykładni tego przepisu od wcześniejszej w kasacyjnym postanowieniu z dnia 12 maja 2016 r., podjętym w sprawie. Inaczej, problem związania na podstawie art. 398²⁰ k.p.c. wykładnią Sądu Najwyższego dokonaną w postanowieniu kasacyjnym.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego jak i stanowiskiem doktryny związanie wykładnią prawa według art. 398²⁰ k.p.c. nie jest bezwzględne, gdy inna wykładnia wynika z późniejszej uchwały Sądu Najwyższego, której nadano moc zasady prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2007 r., III UK 23/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 298, czy z dnia 12 lipca 2012 r., I CSK 5/12, nie publ.). Natomiast uchwałe III CZP 50/17 nie nadano mocy zasady prawnej.

Sąd Najwyższy w postanowieniu kasacyjnym uwzględnił przede wszystkim cele uwłaszczania przedsiębiorstw państwowych i specyfikę sytuacji, w których dochodziło do umieszczenia urządzeń przesyłowych na gruntach Skarbu Państwa. Przyjął, że przedmiotem uwłaszczania przedsiębiorstw państwowych były nie tylko prawa w sensie ścisłym, lecz także sytuacje faktyczne, które – pod względem ekonomicznym lub funkcjonalnym - odpowiadały prawom podmiotowym. Kierował się przy tym pewnymi względami funkcjonalnymi i pragmatycznymi. Niemniej jednak pozostawał w sprzeczności ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym

w licznych orzeczeniach. Sprzeczność ta była na tyle doniosła z punktu widzenia właściwego wyważenia ochrony praw właścicieli nieruchomości oraz interesów przedsiębiorców przesyłowych, że - jak wynika z uzasadnienia uchwały III CZP 50/17 - przesądziła o potrzebie zaangażowania w jej rozstrzygnięcie powiększonego składu Sądu Najwyższego. W uchwale III CZP 50/17 wyrażono stanowisko, że nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe - na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych - własności urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomościach należących do Skarbu Państwa nie spowodowało uzyskania przez to przedsiębiorstwo z mocy prawa (art. 1 pkt 9 u.z.u.p.p.) służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającej te nieruchomości. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela to stanowisko i celem uniknięcia zbędnych powtórzeń odwołuje się do jego motywów przedstawionych w uzasadnieniu uchwały, a jedynie dla szczególnego zaakcentowania zauważa, że stanowisko przyjęte w postanowieniu kasacyjnym upatrujące w art. 1 pkt 9 u.z.u.p.p. źródło nabycia *ex lege* służebności gruntowej jest zbyt daleko idące, a rozwiązanie że ma skutek wywłaszczający, potwierdza potrzebę oparcia go na wyraźnej podstawie prawnej, której w tym wypadku brak.

W tej sytuacji skład orzekający Sądu Najwyższego uznał, że orzekając w sprawie nie sposób pominąć dokonanej w uchwale III CZP 50/17 wykładni art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. u.z.u.p.p. Inaczej, że rozstrzygnięcia kwestii nabycia służebności przesyłu nie należy wywieść z tego przepisu, jak to uczynił Sąd Okręgowy będąc związany stanowiskiem Sądu Najwyższego z postanowienia kasacyjnego.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w postanowieniu.